

Freinetpedagogik

Celestin Freinet och Arbetets pedagogik

Skolan är en arbetsplats, sa Celestin Freinet. Han var fransk pedagog och verkade från 30-talet i Frankrike. Freinet (1896-1966) var från början byskollärare och byggde senare upp ett nätverk för lärare, som inspirerats av hans praktiska arbete. Freinets arbeten har bl.a. påverkat utformningen av de senaste svenska läroplanerna.

Freinetpedagogik är en av Skolverket accepterad pedagogisk inriktning, som rymms inom läroplanens föreskrivna arbetssätt.

Numera finns Freinetklasser i många länder runt om i Europa och världen. I Sverige finns också flera friskolor som arbetar med Freinetpedagogik. Freinetskolan Mimer och Hugin i Norrtälje är två av dessa. I Stockholmsområdet finns också Freinetfriskolorna Kastanjen i Botkyrka och Vandraren i Sundbyberg. Freinetskolan Mimer är ansluten till freinetpedagogernas intresseorganisation "Kooperativet Arbetets pedagogik".

Grundsyn

Freinets idéer genomsyras av följande tankar:

- Skolan ska vara arbete, inte tidsfördriv. Freinetrörelsen har därför ofta kallats "Arbetets pedagogik". Skola och förskola ska vara en arbetsplats, där barnen känner sig motiverade av arbetet.
- Barnet ska ha användning för det lär sig. Först då blir kunskapen meningsfull.
- Handens arbete är lika viktigt som intellektets för barnets utveckling.
- Kontakt med naturen och samhället som omger barnet är viktig i skola och förskola. Där ska det som vuxen verka som samhällsmedborgare. Barnet ska kunna se vart dess arbete strävar.
- Barnet ska i lärosituationen utvecklas till en självständig individ med egen identitet och med förmåga till kritiskt tänkande. Lärarens pedagogiska uppgift består i att så långt som möjligt hjälpa barnet till förverkligande av sina möjligheter. Barnet lär sig ta ansvar för sitt eget arbete under pedagogens ledning.
- Dagens skola och förskola skapar morgondagens samhälle. Barngruppens sociala liv är viktigt inom Freinetpedagogik. Barnet lär sig ta ansvar, inte bara för sitt eget arbete, utan i lika hög grad för gruppens gemensamma liv. Demokrati och gemensamt ansvar är grundläggande i Freinetpedagogik.

I det praktiska arbetet

Freinet ansåg att allt arbete i förskola och skola skulle förbereda barnen för deras kommande liv som vuxna, men det är viktigt att barnet självt ser att arbetet leder till viktig kunskap. Vad är viktig kunskap för barn? Jo, sådant som de ser vuxna göra runt om i samhället. Barn vill arbeta - det är bara att lära dem hur de ska arbeta, sa Freinet.

I förskolan innebär arbetet bl.a. att få upptäcka omvärlden med hjälp av trevande försök, att leka rollekar, experimentera med naturmaterial och att arbeta med konstnärliga uttryck.

Även för de äldre barnen fyller de trevande försöken i olika verkstäder sin funktion i lärandet. Människan lär till stor del genom att praktiskt hantera verkligheten. Detta gäller i synnerhet barn. I Hugins lokaler finns rika möjligheter att bearbeta teoretiska

problem praktiskt genom att t.ex. använda pengar, våg, måttband m.m. i matematik, men också genom att arbeta med handens arbete. Att bygga saker, såga, spika, måla skulptera, sy, virka, väva o.s.v. har, förutom sitt egenvärde, stora pedagogiska värden på andra områden. Det övar motoriken, förmågan att planera sitt arbete, matematiken (konstruktion, uträkning, geometri bl.a.), språket, kreativiteten och mer ändå. Det praktiska arbetet har sin givna plats i barnens egna planerade arbete och deras egna projektredovisningar i samband med temaarbeten.

"Ett barn har mer än hundra språk, men berövas nittionio", sa Loris Mallaguzzi, chef för daghemmen i Reggio Emilia. Barn måste få uttrycka sig fritt och ges möjlighet att utveckla sin fantasi och skaparlust, både i skola och förskola. I Freinetförskolan och skolan är barnets enskilda skapande aktiviteter en del av vardagen. Men barnen arbetar inom ramen för olika teman och projekt också med gemensamma teaterproduktioner, filmer och utställningar. Ju äldre barnen blir, desto mer omfattande kan deras produktioner bli.

Kontakten med natur och samhälle i den närmaste omgivningen är viktig, både för att barnet ska kunna hitta i sitt närsamhälle och för att det ska kunna använda sina kunskaper i praktiken. I undervisning i såväl naturorienterade som samhällsorienterade ämnen arbetar barnet i natur och samhälle i skolans närhet. Barnet går ut och undersöker omgivningarna, studerar naturen, besöker museer, arbetsplatser, institutioner och sportanläggningar även utanför närområdet. Ju äldre barnet blir, desto mer vidgas det område det utforskar. På förskolan räcker den omgivande skogen långt för dagliga utflykter. I årskurs 9 tar ungdomarnas egna projekt dem långt utanför skolans närområde i sökande efter kunskap. I samhället kan barn och ungdomar se vartåt deras arbete i förskola och skola strävar, här kan man öva sig att vara vuxen.

För att lära sig något, måste man vilja lära sig detta. Det är därför viktigt att barnet ges möjlighet att, under lärarens ledning, ta ansvar för sitt eget lärande och därmed genomförandet av sitt eget arbete i skolan. Barnet i skolan planerar sitt arbete för en dag, en vecka eller en temaperiod, utifrån ålder och förmåga. Planeringen är viktig, så att inte arbetet blir nyckfullt och så att barnet klarar av att slutföra påbörjade arbeten. I planeringen finns också saker som barnet måste utföra enligt läroplanen. Hur själva planeringssystemet ser ut är olika under olika skolår.

I samtliga åldrar arbetar barngrupperna med teman. Innehåll och längd varierar mellan åldersgrupperna. I de yngre åldrarna dominerar färdighetsträning som ett inslag på det egna planerade arbetet. Temat blir där ett gemensamt utforskande av något som väckt barnens nyfikenhet. För ungdomarna är hela det egna planerade arbetet en integrerad del i temat.

Förutom gemensamma temaaktiviteter, arbetar varje barn med ett enskilt arbete i samband med temat. De egna temaarbetena redovisas för kamraterna och man får räkna med kritik. Gruppen hjälper barnet att se både av vad som är bra och av vad som kan förbättras. De individuella temaarbetena redovisas med hjälp av både intellektuella och "musiska" produkter, d.v.s. med fria uttrycksformer som bild, musik, och hantverk.

Varje människa har rätt att veta vad de ska göra under dagen. Det gäller också skolan. Genom ett schema som finns uppsatt i gruppernas lokal går barnen och

pedagogen gemensamt igenom vad som ska hända under arbetsdagen. Barnet kan när som helst under arbetet kontrollera vad som ska hända under olika tider på dagen och anpassa sitt eget arbete efter gruppens gemensamma aktiviteter.

Arbetet hos oss ska ge barnet meningsfull kunskap. Barnet ska själv kunna se vad meningen är med att lära sig en sak. Barnet blir inte motiverat att t.ex. träna sig på att skriva bara för att det ska "kunna skriva när man blir äldre". Livet pågår nu för barnet. Motivationen att skriva måste också finnas nu.

Att skriva är en kommunikativ handling, d.v.s. något man gör för att meddela något, fråga, berätta, minnas själv. Skrivna text har en författare och en adressat. Så ska det också vara i skolan. Att skriva är viktigt i Freinet-skolan, både för att själv minnas och fantisera och för att kommunicera med andra. "Skrivandet" startar redan i förskolan, där barn och pedagog utvärderar sin dag genom att pedagogen skriver ner barnens tankar på blädderblock.

Att brevväxla med andra ger rika tillfällen att träna sitt skriftspråk och det ger också en naturlig adressat för klassens egna fria texter. Genom brev och e-post mellan olika Freinet-skolor runt om i landet och utomlands, får barnen insikt i andras levnadsvillkor- geografi och samhällskunskap alltså! Många Freinet-grupper publicerar också sina texter i en klasstidning eller på en hemsida till släkt och vänner. Genom försäljning kan man skaffa sig en egen kassa, som gruppen kan använda till gemensamma inköp.

Barnen lägger ner mycket tid och möda på sina texter. Då ska de också se vackra och professionella ut. Freinet själv använde sig av ett tryckeri, men numera använder Freinet-klasserna datorn som skrivhjälp. Datorn ger också möjlighet att redigera och rätta utan tidsödande processer. Datorn ger skrivandet en viktig mening. Att använda datorer är något som många föräldrar gör på sitt arbete, och barnen betraktar det därför som viktig kunskap. Presentation av det lärostoff som läroplanen föreskriver sker i vår verksamhet med utgångspunkt i att så långt som möjligt göra arbetet meningsfullt för barnen.

Här kan det vara på sin plats att nämna något om pedagogens och lärarens roll i Freinet-pedagogik. Som ni ser, överlåter pedagogen mycket ansvar till barnen och ställer ofta sig själv i bakgrunden. Men glöm inte att det är lärarens idé och tanke, som styr arbetet i barngruppen! Barnets egna planerade arbete ger läraren tid att ägna sig åt varje barn, en stund i taget och hjälpa det vidare i dess utveckling.

Pedagogen är arbetsledare, medmänniska och en i gruppen, men också en medmänniska med mer erfarenhet. Samtidigt är pedagogen också den som leder arbetet mot det som är önskvärt. Pedagogens uppgift är att se när ett barn är färdigt att ta ytterligare ett steg i utvecklingen, möta barnet där och visa det på vilka vägar det kan gå vidare. Barnet kan nå en viss insikt och kunskap på egen hand, men det har också en möjlig utvecklingszon, d.v.s. möjlighet att nå ännu ett steg med en vuxens ledning. Det är pedagogens uppgift att så långt som möjligt hjälpa barnet att förstå de sammanhang som det har möjlighet att förstå.

Det är också lärarens uppgift att kontrollera att eleverna går framåt i utveckling och kunskap. Detta sker hos oss genom återkommande diagnoser, uppföljningar och utvärderingar. Men det är lika viktigt att barnet självt ser hur det går framåt och hur

det ska gå vidare. Barnets utveckling dokumenteras genom deras egen pärm, som följer dem under deras tid på Hugin. Där samlas också barnets egen produktion, bilder, projektarbeten och fria texter.

Diagnostisering, uppföljning och utvärdering ska inte förväxlas med betygssättning. Diagnos och uppföljning har som syfte att hjälpa pedagog, barn och förälder att se vad barnet kan och vad som är nästa steg i dess utveckling. Utvärdering syftar till att systematisera de erfarenheter man gjort under arbetet, för att kunna dra slutsatser om förbättringar inför framtiden. Betyg däremot syftar till att rangordna och sortera barnen inför intagning till kommande utbildningar. Forskning visar att betygen sällan ger en rättvis bild av barnens verkliga kunskaper. På Freinetskolan Hugin pågår för närvarande ett utvecklingsarbete, som ska leda till ett förhållningsätt vad gäller betyg som mer stämmer överens med Freinets tankar.

En viktig del i Freinetgruppen är det sociala klimatet. Ska man arbeta tillsammans och hjälpa varandra vidare genom kritik, måste stämningen i gruppen vara öppen och utan dolda konflikter. På råd och i storsamling i de olika barngrupperna utvärderas arbetet i gruppen och det sociala klimatet. Har alla varit bra kamrater? Har alla kunnat arbeta ostört? Har innehåll i arbeten och teman varit meningsfullt? Problem och kritik såväl som positiva omdömen tas upp och bearbetas av gruppen gemensamt. Barnen väljer själva sin ordförande och sekreterare till dessa möten. En positiv, hjälpande och accepterande atmosfär med respekt för varandras olikheter är grunden för ett förtroendefullt klimat. Ett förtroendefullt klimat är grunden för att lärande ska ske. En praktisk organisationsform för att stärka förutsättningarna för detta är bl.a. blandade grupper över alla åldrar och en relativt liten enhet, där alla känner varandra.

Barnen lär sig tidigt att ansvara både för sitt eget arbete, för varandra och för arbetsrum och material. I både förskola, skola och fritidshem finns rika möjligheter att vidareutveckla ansvaret till att omfatta husdjursskötsel, trädgårdsarbete, matlagning och mycket mer. Barnet kan arbeta vidare med sina fria uttrycksformer på fritids eller i skolans lokaler på fritiden.

Ingen kan lära sig någon djupare kunskap utan att förstå vad man lär sig. Varje barn måste få arbeta i takt med sin egen utveckling och med utgångspunkt från det barnet kan. Ingen ska behöva vänta på att få gå vidare i arbete och utveckling, när man är färdig för att gå vidare. Ingen ska heller behöva arbeta med något man inte kan förstå. I vår verksamhet är arbetsmaterial och metodik utvecklade för att fylla detta behov av individualisering. Läroböcker är ofta omöjliga att använda i Freinetskolans arbete. De är för torftigt och knapphändigt skrivna. I stället används skönlitteratur, uppslagsverk, faktaböcker, Internet, kartotek, spel och laborativa material m.m. Och tekniska hjälpmedel! TV, bandspelare, video, filmer, dagstidningar, dator, alla är viktiga och bra sätt att söka kunskap.

"De enda kunskaper som förmår påverka en individs handlande är de som man själv upptäckt och tillägnat sig."

Litteraturtips

Vill du läsa mer om Freinetpedagogik rekommenderar vi i första hand Freinets egen bok:

- *För folkets skola*, Celestin Freinet

I boken kan du ta del av Freinets egna tankar om förskola och skola. Boken är skriven på 40-talet och kan ibland vara språkligt tung. Tankarna däremot känns fortfarande fräscha och nya. Om du ska arbeta i Freinetförskola/skola måste du läsa den. Den finns i Mimers vuxenbibliotek och på kommunbiblioteket för utlåning.

Det finns dessutom en del andra böcker och skrifter som kan vara intressanta för dig. Många av dessa hittar du i Mimers vuxenbibliotek eller på kommunbiblioteket:

- *Örnar går inte i trappor*, KRUT nr 69
- *En bok om arbetets pedagogik*, Kooperativet arbetets pedagogik
- *Ett skolexempel*, Pegge Haggren, Chris Sjöberg
- *På väg mot arbetets pedagogik*, Karl Guettler
- *Klassens liv*, Chris Sjöberg
- *Lust att lära*, B Isaksson
- *Verkligheten som lärobok*, Inger Nordheden
- *Språk och tanke hos barnet*, Jean Piaget
- *Psykologi och dialektik*, L S Vygotsky
- *Att studera i Norrtälje Kommun*, Litteraturgenomgång, Ann S Olsson

Fler böcker och skrifter kan beställas från KAP, Kooperativet Arbetes Pedagogik.

Från KAP kan du också låna videofilmer om Freinetpedagogik, tel. 08-531 796 98.